

Peter Dahler-Larsen

Kvalitativ metode: status og problemer

Kvalitativ metode er af stor betydning for statskundskab og har vundet stor udbredelse, men betegnelsen er uklar og dækker over uafklarede problemstillinger. Kvalitativ metode opererer med et fleksibelt undersøgelsesdesign, fordi de vigtigste undersøgelseskategorier ikke er eller ikke kan være fastlagt af forskeren på forhånd. Ud fra den definition er det indlysende, at ingen specifik videnskabs-teoretisk position eller politisk dagsorden kan have monopol på kvalitativ metode. En vis arbejdsdeling med kvantitativ metode gælder, men arbejdsdelingen er ikke fredelig, da der fortsat er konkurrence og debat mellem tilgangene. For at styrke kvaliteten i fremstilling af kvalitative data kan man leve op til tre regler: autenticitetsreglen, inklusionsreglen og transparensreglen. Kvalitativ metode kan yde væsentlige bidrag til kausale analyser. Kvalitativ metode har særlige styrker, hvad angår forståelsen af mangfoldigheden af meningsfænomener i samfundene, kompleksiteten i sociale processer og den sociale virkeligheds konstruerede og dynamiske karakter.

Kvalitativ metode er en vinderkategori. „Kvalitativ metode“ har i hvert fald gennem de seneste 30 år vundet kampen om at blive den etablerede og gængse samlebetegnelse for en lang række videnskabelige tilgange, der kunne være kategoriseret anderledes. Kvalitativ metode har igennem samme periode vundet hyppigere anvendelse og er i mange kredse blevet legitim metode. For nogen er det endda den pr. definition foretrukne eller eneste metode.

Netop som en sådan vinderkategori dækker termen kvalitativ metode imidlertid over en række mere eller mindre uafklarede problemstillinger, i forhold til hvilke forskere i praksis indtager ganske forskellige positioner på mere eller mindre eksplicit grundlag.

Den stigende udbredelse og popularitet af kvalitativ metode medfører ikke nødvendigvis øget kvalitet i metodebrugen. Måske er det netop foruroligende, at kvalitativ metode bruges af så mange så hurtigt i så mange sammenhænge, at argumenterne herfor kan blive uklare, og kvalitetskriterierne svigtende. (Ligesom genpuljen svækkes inden for meget populære hunderacer). Det er således tænkeligt, at nøglespørgsmålene vedrørende kvalitativ metode i dag i et vist omfang er rykket fra videnskabsinterne paradigmekampe til spørgsmål om kvalitativ metodes praktiske tilrettelæggelse, kvalitet samt samfundsmæssige relevans og anvendelse.

Som et eksempel kan man nævne ECRI's undersøgelse af racisme og diskrimination i Danmark i foråret 2006 (ECRI, 2006). Som forventet fik undersøgelsen kolossalt stor bevågenhed på grund af emnets politiske ladning. Statsministeren var hurtigt ude med en tilbagevisning af rapportens konklusioner.

Den anvendte metode var så diskutabel, at rapportens kritikere fik let spil. Her så man åbenbart kvalitativ metode i fuldt flor: tynde data, samfundsmæssig relevans, politik, metodekritik og manglende anvendelse i herlig forening.

Jeg vil i denne artikel behandle et udvalg af de centrale problemstillinger, der knytter sig til definitionen af og begrundelser for brugen af kvalitativ metode. Nærmere bestemt:

- hvordan kvalitativ metode kan defineres, og om der i den forbindelse er udbredte fællestræk mellem de talrige tilgange, der defineres som „kvalitative“
- hvilket forhold der hersker eller bør herske mellem kvantitativ og kvalitativ metode
- om kvalitativ metode naturnødvendigt medfører impressionistisk datahåndtering, eller det modsat er muligt at formulere eksplicitte spilleregler for forskerens fremstilling af kvalitative data
- om det er muligt at gennemføre kausale analyser ved hjælp af kvalitativ metode
- om valget af kvalitativ metode hænger sammen med bestemte politiske dagsordner.

Fælles for disse problemstillinger er, at stillingtagen til dem ofte medfører, at kvalitativ metode vælges til eller fra – af mere eller mindre gode grunde. Jeg vil give mit bud på en begrundet stillingtagen til hver problemstilling. Min besvarelse går flere steder på tværs af gængse dikotome kategoriseringer af forskningstilgange. Herigennem er det også artiklens bredere sigte at give en oversigt over status og problemer i kvalitativ metode med plads til delvist ukonventionelle nuanceringer.

Men først vil jeg kort illustrere, hvordan kvalitativ metode har gjort sig relevant inden for statskundskab.

Kvalitativ metode i statskundskab

Kvalitativ metodes relevans for statskundskab er uomtvistelig. Uden dog nødvendigvis at tematisere egne undersøgelser som „kvalitativ metode“ må klassikere som Tocqueville, Weber og Michels siges at have benyttet den. Også den i statskundskab klassiske komparative metode forudsætter, når den er godt udført, at man forud for komparation mellem cases ved mindst lige så meget om hver case, som man ville have gjort, hvis man havde udført et godt kvalitativt studie heraf.

Store dele af statskundskaben og dens underdiscipliner og beslægtede discipliner som fx beslutningsteorien, studier af dagsordenfastsættelse, teori om policyinstrumenter og om offentlig styring såvel som implementeringsteorien

og evalueringsforskningen ville mangle afgørende dele af deres empiriske basis, hvis det ikke var for kvalitative casestudier. Men kvalitativ metode har også medvirket til teoretisk og emnemæssig fornyelse. Hele *the interpretive turn* og *the linguistic turn*, som har medført samfundsvidenskabens åbning mod fortolkningsfænomener og mod den sproglige og symbolske konstruktion af verden, har inden for statskundskab haft sine tydelige pendanter i form af både teoretisk og empirisk informerede kvalitative undersøgelser.

Fx har man suppleret den klassiske iagttagelse af et implementeringsgab i politikudførelsen med iagttagelser af et såkaldt „fortolkningsgab“ mellem forskellige aktørers fundamentalt forskellige opfattelser af virkelighedens policyproblemer.

Et fint eksempel på et sådant fortolkningsgab har man i casen med det danske MFR-vaccinationsprogram. Sundhedsøkonomiske analyser har vist, at man med et sådant tiltag kunne mindske forældres fraværsdage i forhold til børn med mæslinger, fåresyge og røde hunde samt fjerne de forholdsvis sjældne, men meget ubehagelige virkninger af disse sygdomme, når de rammer voksne. En høj tilslutningsgrad til et sådant program er imidlertid afgørende for dets succes. Hvis en vis procentdel af den voksne befolkning er uvaccineret, og man ikke længere får immunitet mod sygdommene ad naturlig vej, ulmer risikoen for en epidemi i den uvaccinerede gruppe. I praksis er den faktiske tilslutning til dele af MFR-programmet tættere på 90 pct. end 100 pct., så man har ikke elimineret denne risiko. Når en vis del af forældrene ikke lader deres børn vaccinere, skyldes det ikke blot klassiske implementeringsproblemer som manglende information, svigtende kommunikation til indvandrergupper, glemsomhed og uklarhed hos enkelte læger om evt. kontraindikationer for vaccination. Det skyldes også fundamentalt, at nogle forældre er uenige i vaccinationsprogrammets idé. Nogle mener, at vi ikke skal have et så super-effektivt samfund, at der ikke er tid til, at børn med mæslinger kan blive plejet af deres forældre. Andre har mistillid til lægernes løfter om, at vaccinen er uden bivirkninger (eller at de eksisterer, men er sjældne). Den statistiske argumentationsform har ikke nødvendigvis fænomenologisk appel for de enkelte forældre.

Mig bekendt har der ikke været gennemført systematiske kvalitative undersøgelser af forældres tilbøjelighed til at lade deres børn vaccinere i MFR-programmet. Sådanne studier havde formodentligt ført til en mistanke om, at tilslutningsraten ville blive væsentligt under 100 pct., hvilket måske havde tipset hele den sundhedsøkonomiske kalkule inden programmets iværksættelse.

Hermed er illustreret, at en kvalitativ undersøgelse ikke blot er relevant i forhold til rent teoretiske studier af politologiske problemstillinger. Ligesom Gibbons et al. (1994) beskriver vidensproduktion i modus II, som i modsætning til den klassiske videnskab er tværdisciplinær og socialt produceret i sin

anvendelseskontekst, ligeledes finder kvalitativ metode i dag en vis udbredelse i udøvelsen af statskunst mindst lige så meget som i beskrivelsen af statskunst. Kvalitativ metode bruges i politisk marketing, i brugerundersøgelser, i ledelses- og organisationsundersøgelser, evalueringer m.m. Også internationale organisationers mere eller mindre grundige undersøgelser af danske forhold er af og til af primært kvalitativ karakter og har en betragtelig politisk konsekvensdrage. Som et eksempel kan nævnes en OECD-rapport, der efter et kortvarigt besøg i Danmark anbefalede etablering af en „evalueringskultur“ i de danske skoler.

Tager man kvalitativ metodes samlede relevans for statskundskabens historie og udvikling samt den praktiske anvendelse af kvalitativ metode i betragtning, er det ikke noget tilfælde, at indtil flere statskundskabsmiljøer i de seneste årtier har opdateret undervisningen i kvalitativ metode, så den nu flere steder i omfang og dybde kan sammenlignes med undervisningen i kvantitativ metode.

Baggrunden herfor er næppe alene en paradigmekamp, men formodentlig også den simple iagttagelse, at flertallet af de studerende valgte specialeopgaver, hvor kvalitativ metode var oplagt, hvorfor diskrepansen i forhold til den kvantitativt orienterede undervisning, som de traditionelt havde modtaget som eneste mulighed, efterhånden blev åbenbar.

Naturligvis har paradigmekampen gjort sit til at bane vejen for kvalitativ metode, men den tese er også forsvarlig, at kvalitativ metode først for alvor vandt udbredelse, da den ikke længere nødvendigvis viste tænder rent videnskabsteoretisk, men i stedet demonstrerede sin indlysende duelighed i forskellige andre, herunder praktiske, registre.

Denne dobbelthed må tages i betragtning, når vi nu i det følgende ser nærmere på, hvordan man egentlig kan definere kvalitativ metode.

Definition af kvalitativ metode

En hurtig definition af kvalitativ metode kan let gribe forkert, enten ved at antage at al kvalitativ metode udspringer af en ganske bestemt videnskabelig tradition eller videnskabsfilosofi, eller ved helt at se bort fra overordnede videnskabsteoretiske dimensioner i definitionen.

Ingen af disse muligheder er for mig at se rimelige, hvis en god definition af kvalitativ metode både skal være begrebsligt sigende og samtidig indfange det meste af det, som faktisk i den praktiske brug af termen falder inden for vinderkategorien „kvalitativ metode“. Jeg anerkender, at enhver definition ud over et deskriptivt sigte også kan have et strategisk. Her ligger det mig på sinde at modvirke en definition af kvalitativ metode, der på forhånd privilegerer en bestemt videnskabsteoretisk eller politisk opfattelse.

De principielle muligheder for en definition af kvalitativ metode udfolder sig på i hvert fald tre forskellige niveauer:

1. metode som videnskabsteori: epistemologi og ontologi
2. metode som undersøgelseslogik og design
3. metode som teknik til at generere og behandle data.

Man kunne vælge at afgrænse kvalitativ metode på det laveste niveau, fx som „alle metoder, der samler data ind, som ikke er tal“. Men definitionen er negativ og siger ikke meget om kvalitativ metodes væsen.

Man kunne også operere på det videnskabsteoretiske niveau. Man kunne fx tage udgangspunkt i en fænomenologisk menneske- og tolkningsforståelse, som tillige deduktivt kunne føre til konsistente bestemmelser af metode på niveauerne for undersøgelseslogik og dataindsamling. Problemet ved en sådan tilgang til definitionen af kvalitativ metode er imidlertid, at den faktisk eksisterende (vinder-)kategori „kvalitativ metode“ kun i meget ringe omfang indfanges ud fra én bestemt videnskabsteoretisk position. Definitionen ville i givet fald sige mere om fx fænomenologisk tankegang end om kvalitativ metode. Gode forsøg har været gjort på at give fx kvalitativ interviewmetode et bestemt videnskabsteoretisk, fx fænomenologisk, fundament. Således har Kvale fx skildret interviewet som en nøgle til den interviewedes livsverden (1996). Det har fået en del studerende til at tro, at interviewet ikke kunne føre til andet end en belysning af netop livsverdenen. De har fx interviewet embedsmænd (i en systemverden!) om en given forvaltningsreform for at afæske interviewpersonen den ægte bagvedliggende mening med reformen, og de er taget af sted fra interviewsituationen med en forestilling om at have indfanget interviewpersonens autentiske meningshorisont, alt imens interviewpersonen blev efterladt i dyb tvivl ikke blot om meningen med den pågældende reform, men også mere generelt med hele sit liv som bureaukrat. I det lys vil det være ærgerligt, unødvendigt og endda misvisende at insistere på en tæt sammenkobling mellem kvalitativ interviewmetode og livsverdenens dybe meningsstrukturer. Koblingen mellem metode og paradigme er ikke én til én.

Det ser man også af, at mange videnskabsteoretiske retninger i dag gennemfører interne debatter, der afspejler væsentlig metodologisk uenighed. Fx rummer konstruktivismen både en epistemologisk og en ontologisk variant med hver deres konsekvenser for metoderegler (Andersen, 2005). Lærebogsagtige sammenhænge mellem videnskabsteoretisk skole og metodevalg er således ofte alt for skematiske.

Hvis man insisterer på en sådan sammenhæng og forsøger at opstille metode-regler og kvalitetskriterier for al kvalitativ metode baseret på fx fænomenologien, så vil forskere og praktikere, der ikke er fænomenologisk orienterede, eller for den sags skyld fx konstruktivister, eller visse konstruktivister, kunne hævde, at så gælder reglerne ikke for dem. Det er en ubehagelig konsekvens.

Med de fordele og ulemper, det indebærer, vil jeg i stedet vove at definere

kvalitativ metode på mellemniveauet – som knyttet til undersøgelseslogik og design. Kvalitativ metode opererer med et fleksibelt undersøgelsesdesign, fordi de vigtigste undersøgelseskategorier (de begreber, undersøgelsens resultater samler sig om) ikke er eller ikke kan være fastlagt af forskeren på forhånd. Tværtimod udvikler kategorierne sig som en funktion af selve undersøgelsesarbejdet (Dahler-Larsen, 2002: 25). Denne udvikling er endda et væsentligt formål med undersøgelsesarbejdet.

Definitionen er næppe perfekt. Men den fanger ikke desto mindre store dele af i øvrigt varierende undersøgelsesstrategier. Tillige giver den en fornuftig afgrænsning i forhold til kvantitative undersøgelser: Kvantificering forudsætter nemlig begrebslig fiksering af det, der måles på.

Definitionen har også den fordel, at man kan være kvalitativ forsker i en given undersøgelsessituation, uden at det bliver et spørgsmål om personlig identitet, overbevisning eller vedvarende kategorisering som en bestemt type forsker. Mange forskere taler i dag nemlig såvel det kvantitative som det kvalitative sprog flydende alt efter situationen.

Om definitionen også er indholdsmæssigt givende belyses bedst ved at se på, hvorfor det under bestemte betingelser kunne være rimeligt at lade en undersøgelses kategorier udvikle sig som funktion af selve undersøgelsen.

Hvorfor kvalitativ metode?

Der kan være tre principielle grunde til ikke at fastlægge undersøgelsens kategorier på forhånd:

- a) Undersøgelsesfeltet er endnu relativt uudforsket
- b) Undersøgelsesfeltet er sammensat og komplekst
- c) Undersøgelsesfeltet er bestående af kulturelle konstruktioner, som feltet selv har skabt.

De to første af disse begrundelser er situationsbetingede: Man vælger kvalitativ metode, hvis en analyse af undersøgelsessituationen taler for det. Fx vil en positivistisk orienteret caseforsker som Yin (1994) ud fra begrundelse b) vælge kvalitativ metode, når han ser, at en case, fx vedrørende en beslutningsproces, af saglige grunde kan være vanskelig at skille fra sine omgivelsesbetingelser.

Det er således svært at nægte, at forskere med ganske forskellig videnskabs-teoretisk orientering kan vælge kvalitativ metode ud fra begrundelse a) og b) eventuelt som forstudie til et studie af kvantitativ art.

Noget anderledes ser det ud med begrundelse c), som er mere aksiomatisk og paradigmatiske. Som fænomenologen Zaner (1973) er inde på: „To seek to understand the social world as it is for those people whose social world it is, is possible only if one practices the art of listening to them in their own terms

and attends to the social world they construct for themselves.“ Er man konstruktivist, vil man i enhver undersøgelsessituation interessere sig for imaginære sociale betydninger (Castoriadis, 1997), som altså i et konstruktivistisk perspektiv ikke *rummes* i en bestemt social orden, men tværtimod *gør* netop den sociale orden til det, den er.

I den forstand udgør en konstruktivistisk idé en vedvarende teoretisk og metodisk udfordring. Der er ingen ende på de „konstanter“ og „nødvendige mekanismer“ og „funktioner“ og „behov“ og „interesser“ og „determinismer“, som samfundsforskere til forskellig tid og sted har set som det evidente udgangspunkt for en given undersøgelse. Ofte er der ikke tale om et „valg“ af udgangspunkt, fordi forskeren uvidende medproducerer en forforståelse fra sin egen tid, sit eget samfund og sit eget institutionelle ståsted. Men konstruktivismen svarer igen: Det samfund, der studeres, grundlægger sin egen orden, som det vil, og relationerne mellem samfundets dele (såsom fx institutionernes afgrænsninger og indbyrdes relationer) er op til den givne sociale orden, der studeres (Sahlins, 1976).

Konstruktivisten har derfor ingen anden vej at gå end at tage feltets konstruktioner alvorligt. Kvalitativ metode vælges i det lys for at lade feltet tale sit eget sprog. Konstruktivisten vil i enhver undersøgelse stille spørgsmål af typen: Hvad betyder fænomenet X for aktørerne i feltet? Hvad gøres i praksis sprogligt, betydningsmæssigt, kulturelt og institutionelt med denne term? I hvilken social orden er det, at fænomenet X kan gives en betydningsfuld plads?

Hvis man betragter alle tre begrundelser a), b) og c) som helt fornuftige og acceptable grunde til at arbejde med kvalitativ metode, må man anerkende, at situationsbetingede argumenter kan blande sig med paradigmatisk. Dermed bliver det ganske logisk, at én videnskabsteoretisk position ikke kan få monopol på hele kategorien. Kategorien „kvalitativ metode“ følger simpelt hen ikke rene videnskabsteoretiske snit.

Selvom svært mange kvalitative forskere ganske rigtigt har særlig opmærksomhed mod, hvordan sprog, diskurs, tolkning og symbolsk interaktion fører til konstruktion af socialt gældende institutionelle og kulturelle meningsstrukturer, så kan de altså hverken logisk eller praktisk hævde et monopol på deres foretrukne metoder.

Forholdet mellem kvantitativ og kvalitativ metode

Anerkender man ræsonnementet ovenfor, er det logisk, at afgrænsningen mellem kvantitativ og kvalitativ metode kan være forskellig fra situation til situation, og at tilbøjeligheden til at forlige dem enten mellem undersøgelser eller i samme undersøgelse kan være ganske forskellig. Kritikken af, hvad der er galt med kvantitativ metode, som kvalitativ metode har ført frem, er da også ganske forskellig, alt efter om man primært benytter kvalitativ metode af grund a), b) eller c.

Man kan få et vist overblik over nogle grundpositioner i forståelsen af forholdet mellem kvantitativ metode ved betegnelserne antagonistisk, komplementært og konkurrerende. Ikke mindst ved paradigmekampen, der fulgte med selvtematiseringen af feltet „kvalitativ metode“ for 30 år siden, blev forholdet til kvantitativ metode set som antagonistisk. Man var enten det ene eller det andet. Dikotomien blev ofte overdrevet ved hjælp af skemaer med to kolonner, hvor man på en simplificerende måde stillede „kvalitativ metode“ over for „kvantitativ metode“. Derudover overinvesterede man ofte i sondringen ved at tilføre den institutionelle og politiske dagsordener. Til sidst sagde de forsimplede dikotome skemaer nok mere om deres konstruktører end om det, der blev kategoriseret.

I de senere år er flere begyndt at se kvantitativ og kvalitativ metode som komplementære. Man anerkender, at de „har hver deres styrker“, og fx hver især egner sig bedst i forskellige faser i en større undersøgelse eller egner sig bedst, alt efter hvilket forskningsspørgsmål der er tale om.

Selvom det lyder som en fremkommelig og venlig position, er den imidlertid ikke altid gennemtænkt og har ikke altid acceptable konsekvenser. Forskningsspørgsmål kommer sjældent ud af den blå luft, men er også en funktion af teoretisk og metodisk orientering. Sammenhængen mellem forskningsspørgsmål og metode er gensidig. Det afspejler ikke noget højt refleksionsniveau at hævde, at man er god til at besvare givne problemstillinger, hvis ens eget metodeberedskab på forhånd har snittet verden til på en måde, så selv samme problemstillinger bliver „givne“.

Et problem mere med den „venlige“ arbejdsdeling mellem kvantitativ og kvalitativ metode er, at kvalitativ metode ofte tildeles rollen som den, der leverer foreløbige undersøgelser af eksplorativ karakter med lille N, mens der ventes på de egentlige større, kvantitative, „veldokumenterede“ undersøgelser. En sådan ekstrem hierarkisering mellem metoderne finder man fx hos evidensbevægelsens tilhængere, der som regel også husker høfligt at nævne, at de skammer, at kvalitative undersøgelser „kan noget“. Men kvalitative forskere insisterer på, at en kvalitativ undersøgelse kan være en undersøgelse i sig selv, ikke kun et pilotstudie eller et mindre kvalificeret studie i forhold til noget andet (Alasuutari, 1995: 144; Yin, 1994).

Det nok største problem for kvalitativ metode med den „venlige arbejdsdeling“ mellem kvalitativ og kvantitativ metode er, at kvalitative forskere ikke mener, at deres udsigelseskraft begrænser sig til de ret snævre spørgsmål, som de kan tildeles, hvis arbejdsdelingen med kvantitativ metode skal ske ved fælles overenskomst. Forskning har faktisk ikke den karakter, at hver tager sig af sine spørgsmål, og så blander man sig ikke i de andres arbejde. Forskningen drives også frem af debat og uenighed om både de stillede spørgsmål og deres besvarelse.

Hvis kvantitativt orienterede forskere eksempelvis i en sundhedsøkonomisk analyse ønsker empirisk at bestemme en befolkningsgruppes gennemsnitlige marginale betalingsvilje for at undgå at miste højre arm, så vil kvalitativt orienterede forskere næppe blot svare: „Ok, så tager vi os af andre spørgsmål.“ De vil i stedet udfordre måden, spørgsmålet stilles på, ud fra hele den grundidé at den måske slet ikke giver mening for de adspurgte. Det gælder naturligvis i særlig grad de forskere, der vælger kvalitativ metode af aksiomatiske og paradigmatisk grund, jf. begrundelse c) ovenfor.

Mest gavnligt er det måske at betragte forholdet mellem kvantitativ og kvalitativ metode som konkurrerende. Selvom de har hver deres oplagte hjemmebaner både teoretisk og emnemæssigt, så er det godt for hver af dem at blive udfordret, og begrundelserne i snitfladerne mellem metodevalget er ofte mere fornyende og indsigtsgivende end rituelle gentagelser af egen børnelærdom. Heraf følger, at en kvalitativt orienteret forsker har en vis forpligtelse til at forsøge at overbevise fornuftigt tænkende tilhængere af anden observans end forskerens egen, for så vidt som den kvalitative forsker ønsker at se sit eget værk som et forskningsmæssigt bidrag.

Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt der kan opstilles eksplicitte kvalitetskriterier for kvalitative undersøgelser. Her skal jeg især samle mig om kvalitet vedrørende et særskilt ømt punkt, nemlig fremstillingen af kvalitative data.

Fremstilling af data i kvalitativ metode

Diskussionen af kvalitetskriterier for kvalitativ metode er taget til – også i Danmark. Fx har Olsen (2002) identificeret en række typiske problemer i danske kvalitative undersøgelser og tillige opstillet en række eksplicitte kvalitetskriterier. Selvom diskussionen af kvalitetskriterier i kvalitativ metode absolut er relevant, så har tjeklistetilgangen imidlertid nogle udprægede svagheder.

Den ene svaghed er, at tjeklisten eventuelt udledes af en påstået „autoritativ“ litteratur, som imidlertid selv på grund af videnskabens diskussionskarakter løbende er under udvikling. De værker, man eventuelt ønsker at kvalitetsvurdere, bidrager selv til den litteratur, som kvalitetsvurderingen sker ud fra (Dahler-Larsen, 2003). Hvis man holder videnskabens autonomi højt, må man leve med, at dens syn på sig selv også udvikler sig. Videnskabsteoriens historie illustrerer dette med al ønskelig tydelighed.

Den anden svaghed er, at en undersøgelse i praksis kan leve op til tjeklisten uden egentlig at være en god undersøgelse. Man slipper ikke uden om, at omtanke og dømmekraft må med både i en undersøgelses tematisering og udførelse (Dahler-Larsen, 2003; Schwandt, 2002). Med Kvaales (1996) ord: I de enkelte faser af en kvalitativ undersøgelse må det forståelsesmæssige element og det mere mekaniske element af undersøgelsen gå hånd i hånd, men det første er ikke så let at føre på tjekliste som det sidste.

Alligevel er det på sin plads at nævne, at der i takt med kvalitativ metodes udbredelse reelt forekommer store problemer i en del kvalitativt undersøgelsesarbejde. Disse problemer er fx tydelige, når studerende oplever, at deres kvalitative data er svære at samle og strukturere, og det sker alt for sent i undersøgelsesprocessen eller slet ikke. Jeg har i bogen *At fremstille kvalitative data* (Dahler-Larsen, 2002) særlig fokuseret på de problemer, der knytter sig til, at data forbliver implicite, utydelige, usammenhængende og/eller ikke fremlægges for læseren.

I bogen anbefaler jeg som medicin herfor at bruge displays. Et display er en koncentreret grafisk og tabelmæssig fremstilling af kvalitative data opstillet således, at det hjælper med til at besvare et givet forskningsspørgsmål.

Jeg anbefaler, at displays udarbejdes under iagttagelse af tre simple regler. Anbefalingen sker med de forbehold, at der findes andre måder at sammenfatte kvalitative data på, at udarbejdelsen af displays naturligvis ikke kan ses som et rent mekanisk anliggende adskilt fra undersøgelsens forståelsesmæssige side, og at reglerne appliceres efter kyndig omtanke i forhold til den givne problemstilling og det analytiske sigte. Ikke desto mindre hævder jeg, at iagttagelsen af følgende tre regler ofte er ganske gavnlige:

1. autencitetsreglen
2. inklusionsreglen
3. transparensreglen

Autencitetsreglen siger, at sammenfatninger af data skal baseres på data i deres autentiske form. Det betyder i praksis, at man kan følge vejen fra datas repræsentation i et display tilbage til dataindsamlingen hidrørende fra fx interviews. Nu er „datas autentiske form“ ofte et relativt anliggende. Fx bruges ofte interviewudskrifter, hvor de akustiske signaler under selve interviewet (+ kropssprog!) egentlig er mere „autentiske“. Så reglen må bruges med fornuft. Men reglens funktion er ganske klar: I stedet for at basere sig på forskerens indtryk og fornemmelser – som fx viser sig i kvalitative undersøgelsesrapporter ved formuleringer som „det ser ud til ...“, og „det fremtræder sådan, at ...“ – så kan både forskeren og læseren faktisk se data for sig i displayet. Autencitetsreglens funktionalitet ligger i det forhold, at selvom bevidstheden har en fantastisk evne til at „se“ helheder for sig blot baseret på enkelte iagttagelser eller fornemmelser, og det dermed bliver oplagt, at man kun kan se det, som ens forhåndsforventninger lader én se, så står det også i bevidsthedens kapacitet at gøre iagttagelser, der er i modstrid med forhåndsforventningerne. Smircich (1983) er et eksempel på en artikel, hvor forskerens data er rigere end den teoretiske ramme, der opstilles – ja faktisk i direkte modstrid dermed. Muligheden for, at forhåndsforventningerne overskrides, afhænger blandt an-

det af den stringens, hvormed man lader sine „helhedsindtryk“ udfordre af faktiske iagttagelser, og det er netop, hvad autencitetsreglen ansporer den kvalitative forsker til at gøre.

Inklusionsreglen siger, at alle data i ens datasæt, som falder inden for en given kategori i et display, skal vises i displayet. Det kan meget vel tænkes, at mange data kun repræsenteres efter datakoncentration via et fælles stikord. Men reglen siger, at ingen data inden for afrapporteringskategorien må udelades i fremstillingen. Reglen sikrer dels, at hvis der er afvigelser og anomalier, så skal de opdages, dels at der skal være dækning for en analytisk konklusion i hele materialet. En af de vigtige spilleregler i kvalitativ metode er nemlig, at en given konklusion ikke kun gælder som statistisk tendens, men faktisk gælder kvalitativt for hele den kategori, der afrapporteres.

Inklusionsreglen har store implikationer for fleksibiliteten i en undersøgelses design. Hvis A er „arealet“ af et undersøgelsesfelt (dvs. hvor stort felt dækkes i tid, rum og begreber), hvis D er „dækningsgraden“ (dvs. hvor mange fænomener pr. arealenhed har man med), hvis E er „effektiviteten“ af et undersøgelsesdesign (dvs. hvor god er metoden til at fange de ønskede fænomener), og hvis R er ressourcerne sat af til en undersøgelse, så gælder

$$A \times D = E \times R$$

Det betyder i praksis, at hvis man ønsker at inddrage nye fænomener i løbet af undersøgelsen ved fx at indføre nye kategorier og kodninger af materialet, så må man jo ifølge inklusionsreglen filtrere hele datamaterialet for at indfange data hørende til kategorien. Derfor har en indførelse af nye kategorier store ressourcemæssige konsekvenser. Heraf kan vi se, at godt nok er kvalitativ metode karakteriseret ved et fleksibelt design, men ingen undersøgelse kan være uendeligt fleksibel, og fleksibiliteten har altid en pris, fx i form af svigtende dækning eller i krav om mere tid. Dette synes at svare godt til manges erfaringer med kvalitativ metode!

Faktisk er forudsætningen for en vis mætning af en kategori, at kategorien er nogenlunde stabil igennem et godt stykke tid i undersøgelsen. Flexibilitet og fokus må med andre ord tænkes sammen. Hvis ressourcerne og metodeeffektiviteten ligger nogenlunde fast, så må forskeren fokusere, både hvad angår arealet og dækningsgraden. Flexibilitet i designet og begrebsdannelsen må ikke konstant føre én ind på nye arealer.

Tager man inklusionsreglen alvorligt, har det også konsekvenser for, hvordan man vurderer kvalitative undersøgelsesoplæg. Jeg har mødt konsulentfirmaer, der lover et vist antal interviews, når de giver tilbud på projekter, men ikke lover noget som helst om, hvordan data sammenfattes. Analytisk vil det ofte give et bedre resultat med færre interviews og en stringent brug af

inklusionsreglen. Men det er konsulenten måske kun halvt bevidst om og den offentlige opdragsgiver slet ikke.

Transparensreglen siger i al sin enkelhed, at det skal være gennemskueligt, hvordan displayet er lavet. Akser og dimensioner skal være klart bestemt, og eventuelle sorteringsproblemer skal bearbejdes eksplicit. Man kan kende et godt sæt spilleregler for oparbejdning af et display på, at det kan beskrives kortfattet. De stærkeste displays er sågar næsten selvforklarende, selvom deres samlede mening naturligvis kan forudsætte en udredning af problem, teori og metode i hele undersøgelsessammenhængen.

Med andre ord sigter god brug af kvalitative data på at overbevise andre på et nogenlunde rationelt grundlag. Det gælder ikke om blot at identificere et sæt helt unikke paradigmespecifikke metoderegler, men at vedligeholde en nogenlunde fornuftig og kritisk videnskabelig dialog på tværs af forhåndsforståelser (Schwandt, 2006: 809).

Givet at kvalitative undersøgelser således kan leve op til relativt gængse metoderegler angående eksplicit fremlæggelse og efterprøvhed, drejer næste spørgsmål sig om sigtet med kvalitative undersøgelser. Kan det kun være beskrivende og fortolkende – eller kan man også arbejde forklarende?

Kausalanalyse ved hjælp af kvalitativ metode?

Spørgsmålet er centralt, ikke mindst fordi en meget stor del af samfundsvidenskabelige undersøgelser har et eksplicit forklarende sigte, foretager implicite kausale antagelser, eller når frem til teser, der har kausal karakter, selvom de evt. ikke formuleres direkte som sådan. Motivationen for at udføre kausale analyser behøver ikke udspringe af en teknisk-instrumentel vidensinteresse eller systembevarende ideologi. Påvisningen af bestemte kausale forbindelser – eller påvisningen af, at de ikke findes – kan yde meget væsentlige bidrag til den kritiske debat i samfundet om policies såvel som til at frigøre underprivilegerede grupper fra privilegerede gruppers institutionaliserede ideologier og uvirksomme medicinske, terapeutiske eller sociale hjælpestrategier (Oakley, 2000).

Der findes forskellige grundpositioner, hvad angår kvalitativ metodes muligheder for at belyse kausalspørgsmål. En grundposition tager udgangspunkt i interpretivismens klassiske sondring mellem *Erklären* og *Verstehen*. Førstnævnte forehavende knytter sig til naturvidenskabens forklaringsprojekt – og omsætning i lovmæssigheder ofte kvantitativt udtrykt – mens meningsfænomener i kultur- og samfundsvidenskab tilnærmes via den kvalitative metodes forståelsestilgang. I det lys henviser meningskategorien til en fundamentalt anden kosmologi end den naturvidenskabelige. Mennesket er konstruktør af sin egen verden og skaber sine egne meningssammenhænge. Enhver „regulæritet“ er afhængig af det meningsunivers, den udfolder sig i, og derfor fokuseres

der i den kvalitative analyse på meningssammenhænge snarere end på regulariteten som en slags lovmæssighed. Til gengæld er påvisningen af, hvordan bestemte kulturelle og institutionelle mønstre former menneskelige handlingsmønstre, i praksis meget tæt på en „forklaring“ af disse handlinger. Som allerede Durkheim (1972) var inde på, har sociale konstruktioner et sådant realitetspræg, at vi bedst kan forstå dem, hvis vi studerer dem som ting. Selvom man tænker kulturer og institutioner som konstruktioner, er der intet til hinder for, at de (når de først er konstruerede) kan påvises at udøve et betragteligt pres på mennesker som sociale væsener. For mange formål fungerer denne tankegang fint som en „forklaring“. Man behøver således ikke unødigt at overdrive modstillingen mellem *Erklären* og *Verstehen*.

I de senere år er nogle samfundsforskere ad andre veje nået frem til et tilsvarende forsonligt forhold mellem hensynet til at producere forklaringer på den ene side og erkendelsen af den sociale virkeligheds måske skrøbelige, procesuelle og konstruerede karakter på den anden. De hævder, at der er to fundamentalt forskellige tilgange til indfangning af kausalforhold, nemlig varianstilgangen og procestilgangen (Mark et al., 2000; Maxwell, 1996). Varianstilgangen kendes fra eksperimentel og statistisk metode, hvor man så systematisk som muligt sammenholder variationer i årsagsforhold og variationer i effekthold helst under så kontrollerede omstændigheder som muligt. Det gør det muligt at konkludere, i hvilket omfang variationer i X medfører variationer i Y alt andet lige. Procestilgangen fokuserer imidlertid på, hvordan det eventuelt går til, at X influerer på Y. Ideen er, at hvis forståelsen af den kvalitative og stoflige sammenhæng mellem de to etableres tæt nok empirisk, så behøver vi ikke et eksperimentelt design for at lade os overbevise om, at der findes et kausalforhold. Tanken er måske uvant for tilhængere af varianstilgangen som eneste vej til indsigt i kausalforhold. (Men lad os minde om, at store troværdige teoribygninger faktisk godt kan udledes *post festum* og altså af andre undersøgelsestyper end det prospektive eksperimentelle. Udviklingslæren er her et godt eksempel).

Der findes faktisk situationer i samfundet, hvor vi overbevisende og autoritativt slutter om kausalforhold baseret på en procestilgang. Et godt eksempel er kriminalsager, hvor vi skal fastslå, om det virkelig var X, der var skyld i, at Y døde. Det er en problemstilling helt analog til et gængs kausalt spørgsmål. Vi etablerer i en sådan situation ikke et eksperimentelt design, blandt andet fordi døden jo allerede er indtruffet. Hvad gør vi i stedet? Finder ud af, om vi kan fastslå en sammenhæng i tid og rum mellem X og Y. Vi spørger om mulige motiver. Vi finder spor på gerningsstedet. Vi finder eventuelle vidner. Og vi efterforsker det mulige mordvåben. Præcis sådan foregår den kvalitative analyse under procestilgangen.

Procestilgangen kommer nærmere på spørgsmål om hvorfor og hvordan,

mens den er svagere til at besvare spørgsmålet om nettoeffektens eksakte størrelse. Procestilgangen og varianstilgangen lægger således vægt på forskellige aspekter af et kausalforhold. Men det er svært at nægte, at en god procesanalyse kan bidrage væsentligt til kortlægning af et kausalforhold. Det er i hvert fald positionen hos flere nutidige tilhængere af kvalitativ metode, også inden for grene af statskundskaben såsom historiske institutionelle studier og policy- og evalueringsforskningen (Vedung, 1998; Pawson og Tilley, 1997). Sidstnævnte åbner det perspektiv, at offentlige indsatser sjældent er rent fysiske størrelser, men i stedet rådgivning, information, kommunikation og diverse tilskyndelser, som mennesker reagerer forskelligt på ud fra forskellige forudsætninger og tolkningsrammer. Med andre ord er alt det, som mange kvalitative forskere ynder at fokusere på, såsom de kommunikative, symbolske og sproglige meningstillæggelser, med til både at udfylde procesbeskrivelsen med kød og blod og til at fremkalde indsigt i processens kompleksitet. Et eksempel er en analyse af Ny Løn, der viser, at nøglen til en forståelse af Ny Løns virkninger ikke ligger i tillæggenes kvantitative størrelser, men i de ganske forskellige fortolkningsmæssige indkodninger, som løntillæg kan tilskrives (Pedersen og Rennison, 2002). Et tillæg kan eksempelvis forstås som et incitament, et udviklingsredskab og en personlig anerkendelse. Tolkningerne af et givet numerisk tillæg i hvert af disse perspektiver er imidlertid ganske forskellige, og det samme er hver deres virkningslogikker.

Kvalitative forskere vil således ikke afstå fra at kortlægge kausale forhold, men vil demonstrere, hvordan disse forhold er betingede af fortolkninger, processuelle særtræk og kontekstuelle vilkår.

Kvalitativ metode fører via sin interesse for mening og tolkning til „åbning“ af verden mod en flerhed af perspektiver. Hos nogen fører det til en eksplicit politisk dagsorden for kvalitativ metode.

En politisk dagsorden for kvalitativ metode?

Mange studerende læser *Handbook of Qualitative Research* (Denzin og Lincoln, 2000), hvor kvalitativ metode identificeres med en bestemt politisk dagsorden. Dette værk er indikativt for en hel bølge de senere år inden for kvalitativ metode, hvad enten snittet lægges på den særskilte amerikanske debat, som bogen knytter sig til, eller på den særskilte politiske dagsorden, der søges fremmet.

For Lincoln og Denzin består det kvalitative forskningsprogram i, at

„... study the world always from the perspective of the gendered historically situated, interacting individual. From this complex commitment flows the liberal and radical politics of qualitative research. Action, feminist, clinical, constructionist, cultural studies, queer, and critical race theory are all united on this point. They all share the belief that a politics of liberation must always begin

with the perspective, desires, and dreams of those individuals and groups who have been oppressed by the larger ideological, economic, and political forces of a society or a historical moment" (2000: 1047-1048).

Således forbindes den kvalitative metode med en politisk dagsorden, der knytter sig tæt til selvtematiserede identiteter som undertrykt. Denne dagsorden er problematisk af mange grunde. Der er for det første tale om en stærkt reduktionistisk fremstilling, fordi man som vist tidligere kan have – og mange har – en række legitime grunde til at vælge kvalitativ metode, som ikke er omfattet af Lincoln og Denzins projekt. Reduktionistisk beskrives også alle „fjender“ af den messianske kvalitative bevægelse uden anerkendelse af, at metodikere uden for de helliges snævre kreds kan bidrage væsentligt også til kritisk forskning, hvor „kritisk“ dog kan have flere betydninger end det ofte anerkendes af dem, som ønsker en strikt politisk dagsorden for den kvalitative forskning (Schwandt, 2006).

For det andet udspringer Lincoln og Denzins særlige projekt af en nyere amerikansk diskurs angående mindretals politiske selvbevidsthed, hvor man ignorerer det store arbejde, tidligere forskere i de kvalitative traditioner har gjort for at tage det videnskabelige perspektiv i kvalitativ forskning alvorligt.

For mig at se er det derfor en overbelastning, en misforståelse og en fordrejning af den kvalitative metode at forsyne den med den i tid og sted meget snævre dagsorden, som Lincoln og Denzin advokerer for. (De burde egentlig som kvalitative forskere have reflekteret mere over egne forudsætninger og hvor tid- og sted-bundet, deres dagsorden faktisk er).

Læser man i stedet fx Berger og Kellners (1982) overvejelser – baseret på blandt andre Weber – om det særskilte ved den videnskabelige relevansstruktur, så vil man insistere på retten til at adskille personlig identitet og videnskabeligt arbejde, ligesom man vil insistere på at kunne beskæftige sig med samfundsmæssigt relevante problemstillinger uden derved at bekende sig til en bestemt politisk dagsorden. Et nøglespørgsmål i den forbindelse må være videnskabens autonomi til ikke at lade sig underordne forhåndsbestemte politiske værdier, såvel som den praktiske følge heraf, nemlig metodens fortsatte åbenhed mod at kunne finde resultater, der overrasker dens ophavsmænd og virker overbevisende for andre.

Kvalitativ metode indebærer derfor ingen afsked med videnskabelige spille-regler om ikke at underordne forskningen personlige og ideologiske hensyn, om kollektivt at foretage kontrol, efterprøvning og kritik, og om forsøg på at gøre erkendelsen kumulativ. Kvalitativ metode falder inden for den type af aktiviteter, som kan trække på fornuftige institutionaliserede rammebetingelser for kollektive bestræbelser efter at bruge fornuften til at erkende virkeligheden med. At dette ideal sjældent fuldbyrdes fuldstændigt er ikke et argument for ikke at fastholde det som ideal også for kvalitativ metode.

Konklusion

Et væsentligt definerende træk ved kvalitative metoder er, at undersøgelses-kategorierne udvikles som en funktion af undersøgelsesarbejdet. På den baggrund har artiklen givet offensive svar på en række spørgsmål vedrørende kvalitativ metode. Kvalitativ metode kan udføres med stringens i fremstillingen af data. Kvalitative undersøgelser kan bidrage væsentligt til en forståelse af årsags-virkningssammenhænge. Kvalitative undersøgelser er et bidrag til – ikke en afvigelse fra – videnskabens bestræbelser. Værdien af kvalitative metoder ligger i deres bidrag til særlige videnskabelige indsigter og resultater, hverken mere eller mindre.

Kvalitativ metode har særlig styrke, når disse indsigter og resultater drejer sig om mangfoldigheden af meningsfænomener i samfundene, om kompleksiteten i sociale processer, og om den sociale virkeligheds konstruerede og dynamiske karakter.

Også inden for statskundskab forfalder forskere let til, hvad John van Maanen (1988) kalder *formal tales*, som er teoristyrede og ofte skematiske afrapporteringer. Kvalitative metoder kan bruges til løbende at minde forskere om, at den teoretiske begrebsdannelse ikke må blive en prokrustesseng, som virkeligheden partout skal ligge i. Kvalitativ metode defineret som fleksibelt design og løbende begrebsudvikling er således langt fra blot teknik og procedure, men i høj grad også et teoretisk korrektiv.

Lad mig i den ånd runde af med et eksempel. Mere end én forsker i statskundskab har forsøgt at kode politiske sager i kategorierne „enkeltsager“ versus „principsager“ (som om kendetegn ved sagerne selv udgjorde et sikkert grundlag for denne kategorisering). Den kvalitative forsker vil i stedet iagttage, at levende aktører, specielt hvis de har politisk tæft, på et splitsekund gør en enkeltsag til en ægte principssag. Det er konstruktionen af en sag som en bestemt slags sag i situationen, der er afgørende. Uden et kvalitativt perspektiv kunne man tro, det var sagerne selv, der talte, ikke mennesker, og at forskeren kunne få verden til at stå stille, mens den blev undersøgt.

Note

1. Andersen (2005) bekender sig til den epistemologiske konstruktivisme, som han i modsætning til den ontologiske konstruktivisme lader dele metodelære med realister og andre ikke-konstruktivistiske metodefolk. Imidlertid behøver man ikke på denne måde skarpt at adskille videnskabelige konstruktioner fra virkelige konstruktioner. Videnssociologien beskriver, hvordan enhver viden er afhængig af sine sociale mulighedsbetingelser. Som socialkonstruktivist kan man iagttage, at nogle typer af samfund muliggør særlige former for kritisk tænkning og sandhedssøgen, som er institutionelt beskyttet og oppebåret af spilleregler for efterprøvning og

videnskabelig diskussion. Den ontologiske konstruktivisme kan således redegøre for den epistemologiske. At videnskaben finder sted på socialt givne vilkår behøver ikke at udelukke, at den også kan operere fornuftigt (Longino, 2002) og dermed overholde fornuftige videnskabelige regler og metoderegler.

Litteratur

- Alasuutari, Pertti (1995). *Researching Culture*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Andersen, Simon Calmar (2005). „Smid ikke metoderne ud med badevandet. Epistemologisk konstruktivisme og dens metodiske konsekvenser“, *Dansk Sociologi*, 16. årgang, nr. 3, pp. 46-60.
- Berger, Peter L. og Hansfried Kellner (1982). *Nytolkning af Sociologien*, København: Lindhardt og Ringhof.
- Castoriadis, Cornelius (1997). *World in Fragments. Writings on Politics, Society, Psychoanalysis, and the Imagination*, edited and translated by D.A. Curtis, Stanford: Stanford University Press.
- Dahler-Larsen, Peter (2002). *At fremstille kvalitative data*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dahler-Larsen, Peter (2003). „Anmeldelse af Henning Olsen: Kvalitative Kvaler“, *Dansk Sociologi*, 14. årgang, nr. 3, pp. 114-117.
- Denzin, Norman K. and Yvonna S. Lincoln (2000). *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Durkheim, Emile (1972). *Den sociologiske metode*, København: Fremad.
- ECRI (European Commission against Racism and Intolerance) (2006). *Third report on Denmark*, Strasbourg: Council of Europe.
- Gibbons, M., Camille Limoges, Helga Nowotny, Siman Schwartzman, Peter Scott og Martin Trow (1994). *The New Production of Knowledge*, London: Sage Publications.
- Kvale, Steinar (1996). *InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Longino, Helen E. (2002). *The Fate of Knowledge*, Princeton: Princeton University Press.
- Maanen, John van (1988). *Tales of the Field*, Chicago: University of Chicago Press.
- Mark, Melvin M., Gary T. Henry and George Julnes (2000). *Evaluation. An Integrated Framework for Understanding, Guiding, and Improving Public and Nonprofit Policies and Programs*, San Francisco: Jossey-Bass Inc.
- Maxwell, Joseph A. (1996). *Qualitative Research Design. An Interactive Approach*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Oakley, Ann (2000). *Experiments in Knowing. Gender and Method in the Social Sciences*, Cambridge: Polity Press.
- Olsen, Henning (2002). *Kvalitative kvaler. Kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet*, København: Akademisk Forlag.
- Pawson, Ray and Nick Tilley (1997). *Realistic Evaluation*, London: Sage Publications.
- Pedersen, Dorthe og Betina Rennison (2002). *Kampen om lønnen. Politik, strategi og ledelse i Ny Løn*, København: Forlaget Kommuneinformation.
- Sahlins, Marshall (1976). *Culture and Practical Reason*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Schwandt, Thomas (2002). *Evaluation Practice Reconsidered*, New York: Peter Lang.
- Schwandt, Thomas (2006). „Opposition redirected“, *International Journal of Qualitative Studies in Education*, Vol. 19, No. 6, pp. 803-810.

- Smircich, Linda (1983). „Organizations as Shared Meanings“, pp. 55-68 in Louis Pondy (ed.), *Organizational Symbolism*, Greenwich: JAI Press.
- Vedung, Evert (1998). *Utvärdering i politik och förvaltning*, Lund: Studentlitteratur.
- Yin, Robert K. (1994). *Case Study Research. Design and Methods*, Thousand Oaks: Sage Publications.